

Overheid laat kansen met burgers liggen

Bijna niemand weet het, maar Nederlanders hebben sinds 2005 een belangrijk nieuw burgerrecht: het Aarhus-recht. Volgens deze Europese richtlijn moet iedere burger alle milieu-informatie van haar overheid kunnen inzien zonder daarom te moeten vragen. Maar de meeste overheden houden het stil en ondernemen niets. Dit benadeelt de burger die wil opkomen voor zijn eigen leefomgeving.

Burgers in actie

Welk effect heeft geluid op de gezondheid van mijn gezin? Hoe voorkom ik een UMTS-mast in mijn buurt? Hoe houd ik de kap van bomen tegen? Burgers maken zich in toenemende mate zorgen over hun eigen woonplek. De zorgen zijn zo groot dat steeds meer burgers in actie komen, individueel of als bewonersgroep.

Overheden als VROM kunnen deze burgerparticipatie goed gebruiken. Een burger die fijn stof te lijf gaat verhoogt het draagvlak voor het luchtbeleid. Een burger die grofvuil meldt versterkt het afvalbeleid. Een burger die een overtreding van een milieuvergunning constateert helpt de overheid bij de handhaving. Bovendien passen actieve burgers naadloos in de filosofie van de terugtrekkende overheid, waarbij de bevolking wordt uitgenodigd een grotere rol te nemen in het democratische proces.

Geen informatie

Om volwaardig mee te kunnen doen bij de besluitvorming en handhaving over de eigen leefomgeving, moet de burger alle relevante stukken kunnen inzien. Welke rapporten heeft de overheid beschikbaar over luchtkwaliteit? Wat staat er in een vergunning? Welke plannen heeft de gemeente met dit perceel? Het komt dan ook goed uit dat ‘onze’ Europese Unie in 2005 met de Aarhus-richtlijn is gekomen (richtlijn 2003/4/EG Toegang van het publiek tot milieu-informatie). Deze verplicht overheden hun milieu-informatie aan hun burgers openbaar te maken. Dat moet in zogenaamde Aarhus-registers, lijsten waarin de documenten overzichtelijk geordend op thema's zijn terug te vinden. Uiteraard is deze richtlijn zeer bruikbaar voor betrokken burgers. Ze hoeven niet meer expliciet om milieu-informatie te vragen, ze kunnen het zo op het internet uit het register halen. Tenminste, als dat register er is. Want na twee jaar kent ons land nog nauwelijks Aarhus-registers. Een inventarisatie van de Aarhusgroep, een samenwerkingsverband van enkele milieustellingen en bedrijven, bracht in mei aan het licht dat slechts 9% van de overheden aan Aarhus voldoet.

Is hier sprake van EU-moeheid? Is de richtlijn te lastig uit te voeren? Of is er iets anders aan de hand? Volgens de Aarhusgroep begint het bij de wet zelf: er worden geen harde eisen gesteld en sancties ontbreken. Er staat bijvoorbeeld dat er “in toenemende mate” documenten op de lijst moeten komen. Dus als dat er dit jaar 10 zijn en het volgende 12, is dat voldoende. En als men zelfs dat nalaat, zal niemand ingrijpen.

Maar de Aarhusgroep constateert meer. Grotere gemeenten zeggen al veel milieu-informatie te publiceren, al gebeurt dat niet altijd met de transparantie die de richtlijn voorschrijft. Kleinere gemeenten beroepen zich op overmacht: onze informatiehuishouding is nog niet op orde, onze bezetting is te klein, we hebben geen ICT-afdeling, we hebben geen budget. Maar ook: we hebben te weinig informatie, onze burgers vragen er niet om, we besteden het uit. Heel wat gemeenten moeten de verplichte Aarhus-contactambtenaar waar burgers maar ook bedrijven terecht kunnen, nog aanstellen. Omdat Aarhus (nog) niet leeft en overheden de toegang tot milieu-informatie aan burgers onthouden, blijft de rol van de burger in de democratische besluitvorming ten aanzien van de eigen leefomgeving onnodig ingeperkt.

Geen publiciteit

Burgers uit landen als Hongarije en Oostenrijk maken in toenemende mate gebruik van het Aarhus-recht om hun woonomgeving te beschermen. In Nederland heeft een agrariër met een beroep op Aarhus gemeente Eersel tot levering van documenten over verontreinigde bodemlokaties gedwongen. Maar dat is het wel zo ongeveer. Ongetwijfeld speelt hier de publieke onbekendheid een rol. Er is nauwelijks ruchtbaarheid aan de maatregel gegeven. Menig lezer hoort met dit artikel voor het eerst over de Aarhus-regelgeving. Dit valt de Aarhus-plichtige overheden aan te rekenen, maar ook de overkoepelende bewoners- en milieu-organisaties. De 12 Provinciale Milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu hebben in 2006 met *Aarhus at risk* een bescheiden poging gedaan. Maar er moet meer gebeuren. Sommige ambtenaren zitten juist te wachten op Aarhus-verzoeken van burgers, om daarmee binnen hun organisatie de prioriteit voor Aarhus te vergroten.

Overheid grijp die kans

Als de landelijke overheid vindt dat er meer naar de burger moet worden geluisterd (zie projecten als *Burger en beleid* en *Andere overheid*) dan moet overheidsbreed de juiste geest heersen. Lokale, regionale en provinciale overheden moeten echt werk maken van hun openbaarheids- en andere Aarhusplichten. Zonodig moet de landelijke overheid bijspringen met extra steun, met name voor de kleinere gemeenten, bijvoorbeeld in de vorm van een Aarhus-steunpunt. Sinds Fortuyn staren we met zijn allen in het gat tussen overheid en burger. Een betere kans voor de overheid om het vertrouwen van de burger terug te winnen dan op diens eigen terrein, de leefomgeving, is er niet.

John Verheijden, directeur MOOI Informatiebeheer

Meer informatie:

www.aarhus.nl, informatiesite van de overheid

www.aarhusportaal.nl, site van de Aarhusgroep

<http://aarhusclearinghouse.unece.org/index.cfm>: Aarhus in Europa